

AZ UNITARIUS VALLÁSKÖZÖNSÉG E. FŐTANÁCSÁNAK AUGUST. 29—31. NAPJAIN TARTOTT GYÜLÉSÉRŐL.

Bár a jelen gyűlésnek nagy fontossága, de mondhatni rendes ügyek voltak a tárgyai, tárgysorozatában nem volt oly égető kérdés, mely kiváló érdekeltséget keltsen, mégis az E. Tanács vidéki tagjai szép számmal jelentek meg, jelölül annak, hogy nem csak a választások keltenek érdekeltséget.

A főtisztelendő püspök ur, mint az egyházi elnök a szép számban egybegyült tanácsstagokat a következő beszéddel üdvözölte:

„Mltsgs és főt. egyh. főtanács!

Egyházi életünk-ből egy év ismét eltelt, s ránk nézve, kik ez idő szerint annak határai felett örködni, mezeit mivelní hivatva vagyunk, nem csekély fontossága kérdések, hogy mit tettünk és mit mulasztottunk el ez idő alatt? Szántottunk-e és vetettünk-e a maga idejében, vagy összedugott kézzel néztük a napok, hetek és hónapok folyását, a mint ezek egy évné növe, ismét beszakadtak az idő végtelen tengerébe. Barázdáinkon tisztogattuk-e a termést, vagy a gyomot a tiszta búzával együtt hagytuk felnőni? Figyelemmel kísértük-e a kalászok megszendülését, hogy a sarló után nyuljunk, vagy elnéztük, hogy a megérett gabona szárában megtörjék, a termés elpusztuljon, s a csür és éléstár üresen maradtak? Kép nélkül szólva: felhasználtunk-e minden alkalmat egyházunk ügyeinek hasznos intézésére, érdekeinek előmozdítására, vagy eredménytelenül szalasztottuk el azokat, a melyeket pedig az irás szavai szerint: Áron is meg kellett volna vásárolnunk?

Ime a kérdésekre a feleletet megkapni gyűltünk ez alkalommal is össze Mlgs és főtisztelendő egyh. főtanács, ez anynyi nagy emlék által megszentelt helyre, kolozsvári szent eklézsiánk kebelébe, e tanács terembe, melynek falairól hitbuzgó elődeink szellemárnya buzditólag és biztatólag intenek felénk s én őszintén óhajtom, hogy azok mindnyájunk meglegedésére és örömére, vallásközönségünk s általában a társadalom erkölcsi nyereségére legyenek.

Igen, mert jöllehet egyházunk ügye közvetlen csak a mi ügyünk, egy tényezője az is a társadalom, a haza és emberiség közügyének. Az egyház templomai és iskolái által mindig befolyt s mindig bé fog folyni az emberiség legszentebb érdekeire. És én szeretem hinni, hogy számunk arányához képest a mi egyházunk hiven teljesítette a ránézó munkát, lelkiisme-

retesen megfelelt kötelességének s helyzetéből származó befolyását mindig arra használta fel, hogy ugyanazon érdekeket ápolja és mozdítsa elő, a melyekért az emberiség is lelkesült, a melyek annak javára és tökélyesbülésére szolgáltak. A mi egyházunk sohasem állott utjában a közművelődésnek, elvei, tanai s intézményei által mindig a szabadság, a testvériség és egyenlőség mellett küzdött, templomaiban és iskoláiban a keresztény szeretettel együtt hirdette a hazafiság és nemzetiség erényeit. E szempontokat tekintve tehát szintén szükség, hogy hívek maradtunk legyen magunkhoz, egyházunk hagyományos elveihez és erényeihez.

Másik teendője egyházi főtanácsunknak, hogy mint az okos gazda elkészíti és megszerzi az előtte álló munkához a megkívántató eszközöket: mi is gondoskodjunk azon módokról és eszközökről, melyeknek segítségével célunk felé közeledhetünk, egyházunk javát és gyarapodását előmozdíthatjuk. Ama tétellel: mindent a maga idejében, elválhatatlanul össze van kötve az is: mindent a legalkalmasabb eszközökkel, mihez képest remélem, hogy valamint a mult elbírálásánál az igazságot szeretettel, ugy a jövőt illető terveléseknél a legjobb akaratot a legmélyebb bölcseséggel fogja a Mlgs és főt. egyh. főtanács párosítani.

Mint hogy már a végzett munkáról a megvizsgálandó jegyzőkönyvek és szokásos évi jelentések rendjén, a végzendőkről pedig az E. K. Tanács előterjesztéseiből bőv alkalma lesz Mlgs és főt. egyh. főtanácsnak magának teljes meggyőződést és tiszta tudomást szerezni; én ezeknek jelzésével nem fárászom becses figyelmét, hanem egyfelől atyafiságos szeretettel s keresztény örömmel üdvözölve megjelent egyházi tanácsos atyánkfiait, valamint egész főtanácsai gyülekezetünket, másfelől az előttünk álló munkához türelmet, kitartást, egymás iránt illő figyelmet és szeretetet, az ügyek tárgyalásánál ne a különleges, hanem a vallásközönségünk egyetemleges érdekeinek szemelőtt tartását kérve és remélve, a főtanácsai gyűlést ezennel megnyitottnak nyilvánítom.

E figyelemmel hallgatott és nagy élénkséggel fogadott beszéd után az ülés megnyílt, s a tagok számbavétele után felolvastattak a következő évi jelentések.

I. A Főtisztelendő Püspök ur jelentése.

Méltóságos és Főtisztelendő Egyh. Főtanács !

Évi jelentésemet minden bevezetés mellőzésével, egyenesen tárgyaim előadásával kezdem meg.

1) A belső emberek változását illetőleg, mult évi zsinati főtanácsunk óta :

a) Lelkészi karunk új erőt nem nyert. Az isteni gondviselés örködött az ő szolgáinak élete felett, hogy azok sorából bőződ-ujfalvi

lelkész Gvidó Mózes afián kívül más nem hagyott hátra gyászoló családot. Helyébe Bartók Albert ideiglenes nyugalomban volt afia neveztetett ki. Ezen kívül csere utján Vas István afia H.-Keménfalváról H.-Szt.-Péterre s onnan Varga Zsigmond afia az ő helyébe neveztettek.

b) Iskolamestereknek kinevezettek: Kerekes József, kolozsvári főtanodánk VII. gymn. osztályából Bethlen-Szt.-Miklósrá; Kis Jakab, jánosfalvi községi tanító Dersbe, miután a múlt évben ide kinevezett Szathmári Miklós ottani községi tanítói állomását jónak látta megtartani; Kis György, szintén jánosfalvi községi tanító, ugyanoda isk. mestereinek is kineveztetett, továbbá Nagy Ferencz és Szabó Lajos, mindketten a sz.-kereszturi állami tanítóképezdében végzett s tanítói képesítő vizsgát tett ifjak, az előbbi Enlakára, az utóbbi Szabédra. Mihez képest ezen most említett isk. mestereink közül egynek kivételével a többi okleveles tanító, s remélem, hogy e tekintetben rendről-rendre mindinkább eleget tehetünk az országos törvény kívánalmának szintugy, mint saját egyházunk közérdekeinek. Én részemről teljes munkálok ezen munkálok, csak-hogy egyházközségeink is gyámolítsanak törekvésben belső embereink — mert ezt nemcsak isk. mestereinkre értem — anyagi helyzetének lehető emelésében, a minek, bár szegénységünket ismerem, utja és módja felett nem akarok kételkedni, mert akkor vallásos buzgóságunkat s hagyományos áldozatkészségünket kellene kétségbe vonni, a mitől Isten őrizzen meg mindnyájunkat s még utódainkat is az időknek végéig.

c) A toroczkói iskolánál a másodtanítói állomás ürességbe jövén, Vaska Béla papjelölttel töltetett be;

d) elhaltak: Gvidó Mózes, fennebb már említett bözödujfalvi lelkész afián kívül Bartha Zsigmond énlaki isk. mester, Sándor István és Péterfi József nyug. lelkész és Szabó Lajos szabédi isk. mester és az országszerzte ismert kedélyes jó öreg Tiboldi István, nyug. isk. mester afiai.

e) ürességben jelenleg sem lelkészi, sem isk. mesteri állomás nincs.

2) Papi szigorlatot tettek az 1879/80-ik isk. évben Vitális Elek, Végh Mihály, Kanyaró Ferencz és Raffaj Zsigmond, mindnyájan dicséretes eredménnyel. Ezekkel ez idő szerint 11 papjelöltünk van, a kik részint középtanodáink mellett mint köztanítók, részint mint magán nevelők vannak alkalmazásba; egyikök, névszerint Varga Dénes, Londonban, ottani hitrokainak theol. tanintézetében, azoknak nagybecsű segélyével folytatja tanulmányait.

3) Az anyakönyvi és népesedési kimutatások szerint egyházunkban 1879-ben:

A) Kereszteltetett a) fiu 985.

b) leány 1600.

együtt 1985 gyermek; 126-al több, mint 1878-ban. Ezekből házasságon kívül született 168, a mi az összeszülötteknek 8.5%-a levén, a múlt évi 9%-hoz képest ismét némi javulást mutat az erkölcsi életre nézve.

B) Konfirmáltatott a) fiu 418.

b) leány 483.

együtt 901; több 42-vel, mint 1878-ban.

C) Összeeskettetett a) mentvénnel 258.

b) hirdetéssel 312.

együtt	570	pár; 88 párral több,
--------	-----	----------------------

mint 1878 ban.

D) Meghalt: a) a férfineből 806.

b) a nőneből 760.

együtt	1566; 71-el kevesebb,	mint 1878-
--------	-----------------------	------------

ban. A szülöttek száma a halottakét felülmúlja 419-el.

E) Átállott hozzánk 181.

" tőlünk 27.

e szerint 154-el több jött hozzánk, mint a mennyi tőlünk más vallásokra tért.

F) A lélekszám 1879-ben lesz 53911.

1878-ban volt 53827.

a mi csak 84 szaporodást mutat; holott tekintettel a szülötteknek a halottakat felülhaladó 419 és az átállásnál mutatkozó 154 gyarapodó számát, a tényleges szaporodásnak az 500-at meg kellene haladnia. E nagy különbséget azt mutatja, hogy az összeírás a múlt évben kevesebb pontossággal hajtott végre, mint megelőzőleg, a mit az illetők figyelmébe ajánlok; mert az ily adatok hajszálig, igaz, soha sem találunk, de a különbséget lehet a lehető legkisebbe szállítani illő utánjárással.

Az iskolákat és iskolaköteleseket illető adatok az E. K. Tanács évi jelentése során terjesztetnek elő.

4) Püspöki jegyzőkönyv száma 1879-ről 438, mihez hozzáadva ugyanezen évről az E. K. Tanács utján elintéztetett 368 és a főpapi törvényszék utján elintéztetett 87 ügydarabot, a múlt évi ügydarabok száma 893. Mi erőnk és tehetségünk szerint mindenkor arra törekedtünk, hogy végzéseink által oly intézkedéseket tegyünk, a melyek vallásközönységünk javára, anyaszentegyházunk közérdekeinek előmozdítására legyenek. A megvizsgálandó jegyzőkönyvek egyébiránt évi munkásságunk tükréről fognak szolgálni. Ezek s az E. K. Tanács évi jelentése teljes képét nyújtandják közigazgatásunk, pénz- és nevelésügyünk egy évi folyamának. Legyen szabad azonban szorosabb értelemben vett egyházvallási életünkben egy pár mozzanatot nekem is kiemelni.

5) A lefolyt évben két szervezett leány egyházközségünk alakult, egyik Radnóth és Csapó községben, a másik Hódmező-Vásárhelyt. Az előbb említett két községben élő buzgó hiveink ugyanis testületté alakulva, mint filia a dicső-szent-mártoni ekklezsiához csatlakoztak s annak esperes lelkészével évenként négyszer nálok tartandó isteni tisztelet iránt jegyzőkönyvileg megállapodtak. Egyszersmind, hogyha a netán most élőkkel az áldozatkész vallásos buzgóság is kihalna, hogy az isteni tiszteletek tartása jövőre is biztosítva legyen, az ennek költségeire megkivántató alapot részben már le is tették, részben összegyűjteni magokat elhatározták. A mily vallásos örömmel jegyzem föl Radnóth-Csapó községben élő atyánkfiaiak e szép tettét: ép oly melegen ohajtanám, hogy különböző helyeken nagyobb számban lakó atyánkfiai is a nemes példa hasonlóra lelkesitené s e tekintetben főleg Sepszi-Szent-

Györgyre és Brassóra méltó várakozással nézhetnek szemeink. Mindkét helyen oly számban vannak hiveink, hogy egy-egy szervezett filiává való átalakulásukhoz csak az ők komoly és buzgó elhatározásuk kívánatik.

Hódmezővásárhelyi hiveink a budapesti fiók-egyház szervezetét vették át a helyi viszonyokhoz mért kevés módosítással s az első rendes isteni tisztelet megtartására kolozs-doboka körüli esperes T. Nagy Lajos afiát kértem fel, ki azt az év pünköst ünnepén a legjobb sikerrel végezte. Ugy saját hiveink, mint a testvér egyházak számos tagjai is vallásos ihlettséggel vettek abban részt, s ezen első unitárius rendes isteni tiszteletéről Hódmezővásárhelyt a helyi lapok is a legkedvezőbben nyilatkoztak. Egyébiránt, hogy hódmezővásárhelyi hiveink egyházi benső állapotáról teljesebb tájékozást nyerjen egyh. főtanácsunk, legyen nekem megengedve, hogy gondnoka id. Szametz András afiának egy hozzám intézett leveléből az ide vonatkozó sorokat közöljem: „Kis egyházunk tagjai — ugymond ezen levélben — lélek nyugalommal és gyönyörűséggel élnek egy Istent valló hitükben s minden vasár és ünnepnapon buzgóan járnak Benzur István hitrokonunk házában tartani szokott istentiszteletünkre, hol éneklés, imádság és egyházi beszédek felolvasása által emeljük lelkeinket fel Istenünkhöz“. Ugy hiszem, e néhány sorban oly képét látjuk szóban levő fiók egyházunk egyházi benső életének, melyhez nekem egyebet adnom nem lehet, mint azon forró óhajtasomat, hogy az isteni gondviselés örökjék az ő kisded serege felett.

6.) Budapesti fiókegyházunk már kezd bölcsőjéből kikelni s egy imaház és rendes papi állomás szervezésére nézve az első lépést megtette, a megkívántató alap gyűjtéséhez fogván. Ez elhatározását Isten segítségül hívásával szentelte meg, f. évi május 30-án tartott nyilvános isteni tisztelettel, melynek megtartására kolozsvári lelkész Péterfi Dénes afia utazott fel. Nagy a cél, s így annak létesítése is nagy erőt igényel, de az erdők óriás fái is csak egy kis magból nőttek fel. A csiraképes mag el van vetve, mi védjük és ápoljuk reményünkkel, szeretetünkkel és áldozatkészségünkkel, hogyha lassan is, de fejlődhessék, növekedhessék időről-időre. Legközelebről pedig ne vonjuk meg attól a mi segélyünket, a mire fel vagyunk hiva s a miért rövid időn budapesti hiveink esdő szózatával fogom megkeresni ekklezsiáinkat.

7.) Ezen még csecsemő, de életszint mutató ekklezsiák mosolygásában gyönyörködve, nem szabad megfejeltkeznünk már nagykorúvá lett, sőt századok viharát kiállott, s annyi tűzpróbán átment összes ekklezsiáinkról se. Ezeknek anyagi állapota, gyarapodása, vagy hanyatlása stb. a mint ezekből magunknak az esperesi vizsgálati jegyzőkönyvekből meggyőződést szerezhettünk a Képviselő Tanács évi jelentése rendjén, ha nem is részletesen, legalább főbb vonásokban fel lesz tüntetve, én csak a vallás erkölcsi élet némely tüneteire szoritkozom.

Mint általában a társadalom s más egyházak úgy a mi egyházunk erkölcsi ábrázatán is égető seb az ugynevezett vadházasságok szaporodása. A küküllőköri vizsgálati jegyzőkönyvben Sároson, Dombon és Dicső Szt. Mártonban be is vannak jelentve ilyenemű házasságok, s tudom, hogy egyebütt is fordulnak elő. Ezek ellen azonban más gyógyírt én nem tudok ajánlani, mint a mit a vizsgáló szék is alkalmazásba vett: a jóakaratu intést és dorgálást.

A templom gyakorlás általában komoly aggodalomra nem ad okot; mert mindig voltak s mindig lesznek, a kik kerülték s kerülni fogják az Urnak tornáczait, de azok sem fogynak el soha, a kik a zsoldtáriróval így szólnak: „Uram, szeretem a te házadban való lakásomat“ és a szerint is cselekesznek. Mindazáltal nem lehet tagadni, hogy egyes helyeken nagyobb mérvben kezd terjedni a templomtól való elidegenedés, mint hogy azt közönségesen vehetnők. Egyes ekklezsiákat nem említek, mert megeshetnék, hogy a melyek a névsorból kimaradnának, mind igazaknak tartanak magokat, pedig az én értesülésem is hiányos lehet. Hanem ha szavam a jegyzőkönyv rendjén egyházunk minden tagjához eljutna, arra kérném összes hiveinket, hogy ne szakadjanak el az élő Istentől, kinek oltalmában van egyedül biztonságunk és bátorságunk; lelkész atyámfiai pedig ne szűnjenek meg élhittel és buzgósággal hirdetni az Ur igéit, hogy annak vonzereje erősebb legyen, mint a templomulasztásra való hajlam. Használják fel főleg a konfirmációi tanítást arra, hogy egy vallásos, templom és egyházszerető nemzedéket növeljenek; melyre ráilljék az apostol mondása: „királyi papság, szent nép vagytok.“ E tekintetben ohajtánám, hogy nagyobb gyülekezeteinkben mindenütt ne két évenként, hanem minden évben gyakoroltatnék a konfirmacio s az mindig illő ünnepélyességgel történnék. Egy oly alkalom ez, a mely a vallásos kedélyre mindig ellenállhatlan benyomást gyakorol. Minél gyakoribb e benyomás, annál mélyebbre hat és annál nehezebben mosul el.

De ha már egyházi életünk egy pár árnyoldalára rámutattam, nem maradhat említés nélkül annak fényoldala se. Az ekklezsiák iránti áldozatkésztség nemes forrása — Istennek legyen hála — ma sincs egészen kimaradva. A hivek főleg templomaik építésére vagy kijavítására, szöszék, urasztala feldíszítésére mindenütt meghozzák kisebb nagyobb áldozataikat. Itt ott találkoznak nemes lelkek, a kik a belső emberek jóvedelmének gyarapítását is egy vagy más uton szívöken hordozzák s e végre vagy életökben adományoznak, vagy halálok utánra végrendelkeznek. Neveik meg vannak örökítve a vizsgálati jegyzőkönyvekben, itt nem ismétlem. Leljenek mindnyájan örömet a jó tett főlemelő öntudatában s abban, hogy példájok hasonlóra buzditson másokat is; hogy az Úr oltárán soha se szűnjék meg ez áldozatok hosszú sorának jó illatu füstje.

8) Végül hagytam, a mivel mindnyájunk munkaköre végződik: Istenben elnyugodott halottainkat. Fennebbmár említett belső embereinken kívül mult évi zsin. főtanácsunk óta a következő egyházi tanácsos atyáknak nevét jegyezte fel a halál angyala szomorú könyvébe: Botár Ferencz, Zsombori János, id. Fekete Károly, Gál Miklós, ar. tordaköri felügyelő gondnok; kik mindnyájan egyházunkhoz való hív ragaszkodásuknak, szent vallásunk iránt érzett szeretetüknek mécsét, áldozatkészségük és tevékenységük nyilvánításával és gyakorlásával lobogtatták közöttünk. Mécsük immár kialudt: legyen csendes nyugodalmuk s áldott emlékük; üresen hagyott helyükre pedig támadjanak új erők, új buzgósággal, világos értelemmel és nemes szívvel, hogy a hív és igaz lelkek soha el ne fogyjanak közöttünk.

Ezzel bezárom tán igen is hosszúra nyult évi jelentésemet. Legyen Istennek szent áldása egyházi főtanácsi gyűlésünkön!

II. Közigazgatási és tanügyi jelentés.

Kedves kötelességének ismeri az E. K. Tanács legelsőbb is azt hozni a Mltsgs. és Ft. E. Főtanács becses tudomására, miszerint legutóbbi jelentése óta semmi oly ügy nem fordult elé vallásfelekezetünk kebelében s közigazgatásunk keretében, mely fájdalmas vagy káros lenne.

Egyes ekkleziáink és belső embereink közti viszony általában jó, fordult ugyan elé az E. K. Tanács előtt néhány háborgási eset, de azok közül kettő már békesen elintéztetett; reméli az E. K. Tanács, miszerint a még el nem enyésztetett kérdéseknél is sikerülni fog a Főtiszteendő Püspök Urnak az indokolatlanul felingerült kedélyeket lecsillapítani.

Az egyes ekkleziák életének tükröi levén az esperesi vizsgálatokról szerkesztett jegyzőkönyvek, ezek megvizsgálására kiváló figyelmet fordított az E. K. Tanács; eddigi vizsgálódásai eredményeül megnyugvással jelentheti, hogy anyagi tekintetben tagadhatatlanul haladás mutatkozik; az egyes ekkleziák pénzkezelése naponta rendezettebb.

A tőkék elhelyezésénél az E. K. Tanács vonatkozó, a tőkék biztos elhelyezését célzó intézkedései foganatba vétetnek; a helyesebb gazdálkodás eredménye hogy bár az 1879. és a folyó évben vallásfelekezetünk kebelében templomokon és tornyokon, s legtöbb esetben belső ember afiai lakásai javítására mindenik körben 19 ekkleziában jelentékeny, másokban csekélyebb, együtt tetemes építkezések történtek: jövedelmeikből az egyes ekkleziák mégis szép összeget gazdálkodtak meg. Nem véve tekintetbe ugyanis püspöki vizsgálat alatt álló 5 ekkleziánkat, melyekben az 1879. évben nem tartatván vizsgálatok, azokból számadások nem érkeztek; de a melyeknek pénzviszonyai, az egy Verespatakot kivéve, folytoanos gyarapodásnak örvendenek; nem véve tekintetbe Kolozsdoboka körüli 3 ekkleziánkat, melyekben hasonlóan nem tartatott vizsgálat; a számításba hozott hét kör tőkék kamataiból és egyéb jövedelmeiből meggazdálkodott.

Keresztur kör	21539	frt	32	kr	tőke után	1228	frt	89	kr.
Maros kör	33246	"	83	"	"	1003	"	18	"
Torda-Aranyos kör	35507	"	47	"	"	2898	"	15	"
Felső fejtér kör	1097	"	13	"	"	273	"	66	"
Kükülő kör	4835	"	19	"	"	323	"	53	"
Udvarhely kör	13071	"	94	"	"	1034	"	11	"
Sepsi Miklósvár kör	32603	"	65	"	"	2666	"	64	"
együtt						141,901	frt	53	kr.
						9428	frt	16	kr.

A magtárak állása gabonában 14339 véka

pénzben 5513 frt 98 kr.

Tekintve ekkleziáinknak szűkös anyagi viszonyait, tekintve gazdasági ügyeink országosan rossz állapotát, kétség kívül örvendetes jelenéség a feltüntetett meggazdálkodás, de tagadhatatlanul vannak a szépecske képnek árnyoldalai is.

Ily árnyoldal a tetemes hátrálékok, melyekről, mivel a beérkezett számadásokban részletesen nincsenek feltüntetve, az E. K. Tanács biztos táblázatot nem bír összeállítani; a hiányos adatokból is látszik ez, látszik különösen a marosköri hatóság által összeállított táblás kimu-

tatásból, a mely szerint a f. évre áthozott hátrálék: az elmúlt időkbeli liquidumok, kamatok, haszonbérek, és egyebek czimen 6722 frt 6 kr, melyből kamathátrálék 2588 frt 81 kr. Ehez mérten a jelzett 7 körbeli ekklézsiánk különböző czimekeni activ hátrálékait bátran tehetjük 10000 forintra.

M á s i k á r n y o l d a l a magas kamatláb. Bölöni ekklézsiánk kivételével, hol a kamatláb 6 és 7%, egyebütt a kamatláb 10%-nál nem igen kissébb, az E. K. Tanácsnak azon rendeletei ellenére, hogy a kamatláb 8%-nál magasabb ne legyen, ezt a Mgs. és Ft. E. Főtanács becses flyelmébe is ajánlja, nemcsak azért, mert jelenleg az a szerfelett magas kamatláb nem is törvényszérü, hanem különösen azért, mert hitbéli affaira nézve a magas kamat veszélyt hozó, hisz a magtári pénzekkel együtt a 7 kör 147415 forint tókéje után azon körbeli hitbéli affai, 14700 forintot s a 14339 véka magtári állomány után 1433 véka gabonát kötelesek fizetni évenként kamatba.

A kamatláb szabályozása mulhatlanul szükséges.

A magas kamatláb annyival veszélyesebb, mert az adósok az a szerénti kamatokot nem birván fizetni, ezek újabb adósságképpen az adósokra rovatnak, sőt az esedékes kamatok, a számadók terhére bevételteknek vétetnek; e rendszert gyakorolja különösön aranyos-tordai kör hatóságunk kétség kívül azon jó indulatból, hogy az ekklézsiák a lehető sebességgel vagyonosodjanak az egyes hivek érdekeire való tekintet nélkül.

Az E. K. Tanács látva ez eljárás hátrányos és káros voltát, s különösön azt, hogy a magas kamatoknak az adósokoni tőkésítése által az adósok fizetéképessége nagyon hamar kimerítették s ez által a tőkésített kamatokkal egyetemben magok az eredeti tőkék is veszélyeztetnek több versen, jelesen 125—1880 szám alatt megrendelte, hogy a tőkék kamatai és egyéb bevárándók, például haszonbérek ne halmoztassanak az illetőkre, hanem tényleg vétessenek bé; s az ekklézsiák szükségnein fedezése után rendelkezés alá maradandó jövedelmek ne adassanak ki kölcsön, hanem takarékpénztárilag kezelteszenek.

A takarékpénztári kezelés Aranyos-Torda körben kezd dicséretre méltólag szokásossá válni, mely körnek jelenleg 3051 forintja van takarékpénztárban és 7386 forintja értékpapirokban elhelyezve.

Az ekklézsiák fekvő birtokában csokély változás történt; az E. K. Tanács csak az a brudbányai ekklézsiának engedélyezte egy zúzdájának és ahoz tartozó fekvőségnek, meg a szentbenedeki és siménfalvi ekklézsiának korábbi határozatok nyomán kevés fekvőségek eladását; s bár több helyt mutatkozik hajlam fekvőségek elidegenítésére, az E. K. Tanács, habár jelenleg a fekvő birtok pénzértéke, mint ilyen, többet jövedelmezne, mégis egyfelől azért, mert a fekvőbirtok minden körülmények között biztosságot nyújtó vagyon, s mert a birtokviszonyoknak küszöbön álló rendezésével azok értéke és jövedelme is bizonyosan gyarapodni fog, azért fekvőbirtok elidegenítését csak nagyon előnyöz esetekben engedélyezi, sőt melegen ajánlja, hogy ekklézsiánk ez idő szerint bármint befolyó pénzeiket fekvő birtoknak, szántóknak, kaszálóknak, sőt legelőknak vásárlására fordítsák. A fekvőbirtok állományában az egyen-

suly fenntartatott, sőt nevededett az által, hogy néhány ekklezsia több fekvőséget szerzett, mint a mennyit a más kettő eladott.

Több ekklezsia által tétetvén kezdeményezés arra, hogy belső ember fiainak az ekkleziák egyes tagjai által teendő szolgálmányok, például szántások az ekklezsia pénztárából adandó általányok által megváltassanak, sőt az is hozatott ajánlatba, hogy papi ténykedésekért, például temetésekért, keresztelésekért az ekklezsia pénztárából adassék általány a papnak; az E. K. Tanács bár nagyon óhajtja, hogy belső ember fiainak pénzbeli biztos jövedelme gyarapodjék, bár óhajtaná, hogy az ekkleziák egyes tagjai a terhettől némileg szabaduljanak, szükségesnek látta mégis, hogy fenálló canonaink megtartassanak; azért sehol sem engedte meg, hogy az egyesek által teendő szolgálmányok az ekkleziák pénztáraiból megváltassanak, annyival kevésbbé, mert ha egyes vagyonosabb ekkleziák meg is tehetnék, az rossz példa lenne oly ekkleziákra nézve, melyekben a megváltást az ekkleziák jövedelmeinek csekély volta meg nem engedné.

A vallás és közoktatási ministerium f. évi január 10-kéről 736. szám alatt kelt leiratával arról értesítette az E. K. Tanácsot, hogy 224—1877. számú felterjesztésünkhez képest azok a pap afiai, kiknek ekkleziáikban nincsenek iskolatanítók, hanem magok tartják az iskolákat, az országos tanító-nyugdíjintézetbe való illetékek fizetése alól magok, valamint azon ekkleziáink felmentettek, az E. K. Tanács ezt az illetők tudomására hozta s oda utasította, hogy a netalán befizetett illetékeket követeljék vissza.

Hogy iskolát tartó ekkleziáink és iskolamestereink ne tartozzanak fizetni, annak eszközölését, mint országos törvénnyel ellenkezőt utóbbi időben meg sem kísértette; annyival kevésbbé, mert az iskolamester fiaira nézve előnyös és éppen ezért melegen ajánlja esperes afiai figyelmébe, hogy ekkleziáikkal rendszeren fizetessék az évi illetékeket, hogy ne forduljanak elé oly esetek, hogy némely ekklezsia egyszerre három, sőt négy évi illetéket volt kénytelen befizetni nagy megterheltségével.

Köri hatóságaink a szokott módon intézték ügyeiket, ez iránt semmi változás sem történt.

Két esperes afiának e hivatalról lemondása a Mlg. és Ft. E. Főtanács tárgysorozatában van.

Torda-Aranyos körben volt felügyelő gondnok néhai Gál Miklós afia halálával üresedésbe jött felügyelő gondnoki állomást az első választás alkalmával a szavazatok megosztása okán nem lehetett eszközölni. az E. K. Tanács 169—1880. számú végzésével új választás tételét rendelte el.

A báró Baldácsi alapítványt kezelő bizottmány f. évi mártius 30-káról kelt jelentésében jelenti, miszerint a mult 1879. évi mártius 14. kelt levelében eléadott módzatok szerint az alapítványt terhelő perekől 100,000 felvételével az alapítványt e tekintetben tisztázta.

Szükséges volt az alapítványhoz tartozó épületek teljes és alapos kijavítása, igazítása, a mi szakértők felvétele által végre is hajtattott, s arra kiadatott 11,297 frt 99 kr.

Még egy terhe volt az alapítványnak, t. i. a boldogemlékü alapító özvegyének járó 1.005,000 frt hitbér kétharmada, az alapítási szerződés értelmében az alapítványt terhelte, a miért a néhai báró örökösei ellen

per is indított, az örökösök viszont pert indítottak az alapítvány ellen; elegendő az alapítványt kezelő bizottmány is pert indított az örökösök ellen némely ügyekben és keresetekben. Egy szövényes peres viszony állott be, melyet azonban sikerült békesség útján eligazítani oly módon, hogy az alapítvány által az özvegynek fizetendő összegből az örökösök magokra vállaltak 40,000 forintot, az alapítványnak 30,000 frtot s ennek 1878. évi augusztus 8-tól esedékes kamatait kellett fizetni; e czéla a bizottmány váltó mellett az irt összeget felvette, s így ez ügyet elintézte s az alapítványt terhelő adósságokat egyesítette.

Végül tudatja a bizottmány, hogy a mult rendkívüli időjárás és vizáradások nyomán több rendbeli költelezések váltak szükségessé. Jelentéséhez csatolta a bizottmány az alapra vonatkozó két félévi pénztári kimutatásokat, mely szerint az 1879. év végével a rendelkezési összeg 15,549 frtot és 41 $\frac{1}{2}$ krt tett, melynek azonban nagyobb része a peres ügyekre és fennebb jelzett szükségletekre a f. évben kiadatott. E jelentést az E. K. Tanács 82—1880. szám alatt megnyugvással vette tudomásul.

A kezelő bizottmány a fennebb jelzett, a hitbérilleték teljes és végleges törlesztésére felvett 30,000 lebegő adósságot jelzálogi adóssággá óhajtván változtatni f. évi május 22-én kelt levelében erre felhatalmazást kért, mely felhatalmazást az E. K. Tanács f. évi julius 25 én tartott üléséből 144 szám alatt meg is adta.

E szerint jelenleg az alapítványt 130,000 consolidált adósság terheli, melyből 100,000 forint az alapítvány évi egész jövedelem felerészével 7 év alatt fog letörlesztetni; 30,000 forint pedig a jövedelem egy negyedrésszel egy és egy fél év alatt; e szerint emberileg szólva biztos dolog, hogy az alapítvány évi jövedelmeinek egy negyede a legközelebbi évben, másik negyede egy és félesztendőre, a más két negyed 7, illetve 6 év mulva rendelkezés alá fog jöni s a nemes lelkű alapítót szép céljának valósitása már a legközelebbi évben kezdetét veszi.

T a n ü g y e k.

Az 1879-ben tartott Zsinati Főtanácstól 6. szám alatt kapott utasítás nyomán a Kolozsvárt ürességben hagyott tanári állomás javadalmából gondoskodott az E. K. Tanács kolozsvári iskolánkban némely tantárgyaknak, jelesen pedig a német nyelvnek irt iskolánkban tanításáról, e czélból 110—1880. tanügyi szám alatt id. tanárul felvette Dr. Bartók István és Dr. Gyergyai Árpád fiait, német nyelv tanítására a gymnasium alsóbb osztályaiba tanárképzései végzett növendék Keresztély Lajost, a gymnasium felsőbb osztályaiba Dr. Wachsman Ede urat, ily beállítással folyt a tanítás a lefolyt tanévben.

Népiskolánk számában az a változás történt, hogy Csokfalván meg Kálnokon községi iskolák állittatván, oda való felekezeti iskolánk megszűntek, az iskolás gyermekeknek a vallásbani oktatásáról gondoskodás történt.

Az 1879. évben tartott Zsinati Főtanács a középiskolai rendtartásra vonatkozó ismeretes pontok ügyében az E. K. Tanács által beadott felirati javaslatnak megvizsgálására és annak megállitására bizottmányt nevezett ki.

Mivel azonban f. évi mártius 19-ikén a közoktatási minister a

középiskolák szervezetére nézve törvényjavaslatot adott de az országgyűléshez, ez által az E. K. Tanács az ismeretes pontozatok további tárgyalását elesettnek tekintvén, a felirati javaslatot nem is küldötte ki a bizottmánynak.

Mivel azonban az E. K. Tanács abban a meggyőződésben volt, hogy az országgyűléshez beadott fennebb jelzett törvényjavaslat szerint alkotandó törvény a mellett, hogy vallásfelekezetünknek törvények által biztosított önkormányzati jogát sértené iskoláink realis érdekére nézve is veszélyes lenne; és mivel a többi összes protestans testvérfelekezetek is ebben a hitben voltak, s a törvényhozástól a törvényjavaslat beadott szövegezésben és szerkezetben el nem fogadását kérték, az E. K. Tanács is felírt az országgyűléshez megjelelvén a törvényjavaslatnak vallásfelekezetünkre sérelmes czikkelyeit kérte, hogy a középiskolákra vonatkozó országos törvény úgy alkottassék meg, hogy egyfelől vallásfelekezeti iskoláink ügyében törvény által biztosított önkormányzati joga sértetlenül fentartassék, másfelől iskoláink érdekei ne veszélyeztessenek.

Minden rendű iskoláinkban tartott vizsgálatokról szóló jelentések a Mlgs és Főtisztelendő E. Főtanács előtt állanak, az E. K. Tanács örömmel jelentheti, hogy tanügyünkben mindenütt habár lassu, de tényleges javulás mutatkozik, mind a tanulást mind az erkölcsiséget és művelődést illetőleg. Azonban, habár sajnálattal, de mégis néhányszor volt kénytelen az E. K. Tanács másod bíróságilag néhány tanulótól tanuláshani hanyagság vagy ros erkölcsi magaviselet okán ösztöndíjt vonni meg, sőt ennél szigorubb büntetést alkalmazni.

Angolhoni meg amerikai hitbéli afaival igyekezett az E. K. Tanács az eddig, reánk nézve mindenesetre előnyös viszonyt fentartani az által, hogy legutóbbi Zsinati Főtanácsunk intézkedése nyomán az akkor tanusított szives részvétért vallásfelekezetünk méltányoló elismerését kifejeztük; angolhoni afainak a f. évfolytában tartott közgyűlésére ifj. Fretwell Jánost képviselőnkül kineveztük, örömmel jelentheti az E. K. Tanács, hogy közleményei meleg érdekeltséggel fogadtattak és viszonzotatott, s Varga Dénes oda küldött ifjunkat angliai afiai szivesen fogadták és készséggel részeltetik becses segedelmökben.

Richmond Anna afához a szokott időben levelek küldetnek; a Richmond tanári állomás évi javadalmi rendesen befolyanak.

Hazai közintézetekhez, jelesen protestáns hatóságokhoz megküldvén a Dávid Ferencz című emlékkönyvet; azt az érkezett köszönő levelek szerint mindenütt szivesen fogadták; ezen testvér felekezetekkel közlemények kicserélése által igyekeztünk a protestans testvéri viszonyt fentartani.

Hazánk kormányáhozi viszonyunk alkotmányszerű.

III. Pénzügyi jelentés.

Pénzügyeinket illetőleg a következőket jelenthetjük.

A kamatláb csökkenése és az olcsóbb pénzhez való juthatás következtében a magánosoknál elhelyezett tőkékől sok befizettetett. Mint az 1879. évi pénztárnoki számadásból kitetszik, csak a közpénztárt illetőleg több mint 12 ezer fizettetett be 1879. évben s a jelen évben

is a befizetés csaknem folytonos. Miután az egyenes adósoknál volt tőke 8°/_o-kot jövedelmezett, a befizetett pénz pedig az eddigi Főtanácsi határozatok szerint akár takarékpénztárakban, akár értékpapirokban 5°/_o-kon felül el nem helyezhető — ez a körülmény arra indította, az E. K. Tanácsot, hogy egy szabályjavaslatot készítessen a vallásközönség és az alapok tőkepénzeinek ingatlanokra való kikölcsönzése tárgyában, miután ily úton 7°/_o—8°/_o mellett a tőke elhelyezhető. E szabályzat elfogadását pénzügyi állásunk követeli. Ugyanis jövedelmünk nemcsak a most említett okon csökkent, hanem apadott a miatt is, hogy a házbőrnél 50 frt és a ladamosi jószág haszonbérénél évi 500 frtot vesztettünk és elvesztettük az amerikai hitrokonok további segélyét a Priestley és Channing tanszékekre, bár e tanszékek, ha nem is e neveken, fenállanak, s tanügyünk veszélyeztetése nélkül meg se szüntethetők. S hogy az 1879. évi számadás még sem mutat jelentékeny hiányt, hogy 1881. évi költségvetésünket is hiánylat nélkül terjeszthetjük Főtanács eleibe, az részint a Lőrinczi és neje féle hagyomány folyósításának, részint pedig a tordai középiskolánál beállott kiadásbóli apadásnak következménye. A Lőrinczi féle hagyomány, mint tudva van, 7108 forinttal gyarapította közpénztárunk tőkeállományát, míg a tordai iskolánál az állammal kötött szerződés következtében évi kiadásunk apadott 2659 frtról az 1879/80 iskolai évre 1950 frtra és 1880/81 isk. évben ismét apadni fog 1360 frtra egy tanárunknak a polgári iskolához való áthelyezésével. A kezelés alatti Augustinovics alap abban a helyzetben van ugyan, hogy az 1881-ik évre ismét átadhat az Elk. Aug. alapnak 10,000 forintot, mi által ennek jövedelmező tőkéje pénzben és ingatlanban több mint 100,000 frtra nevededik. Sőt a Sándor Mózes féle megnyert és haszonbérbe adott körösbányái birtok is jövedelmezni fog a jövő évben mintegy 300 forintot — ugyde ezekre nézve elfogadható az E. K. Tanácsnak a költségvetés rendén kifejezendő azon nyilatkozata, hogy ezekkel az 1879 évi számadás rendén felmerült hiány fedezettessék.

A Dávid Ferencz alapnak értékpapírbeli 1100 frt és készpénzbeli 10,449 frtját, tehát összesen 11,549 frt tőkéjét az alap gyűjtője Főtiszt. Ferencz József ur számadás mellett az E. K. Tanácsshoz beadván, E. K. Tanács a Főtiszt. urat, miután elszámolása helyes és pontos, ezen összeg további elszámolási terhe alól jegyzőkönyvileg feloldozta, az átadott összegnek pedig „Dávid Ferencz alapítvány“ czimen beigtatását a vallásközönség tőkekönyvébe elrendelvén, azt pénztárnok kezelése és számadása alá adta.

A Bagoly-féle birtok eladásával felmerült, már már ominosussá vált ügy évfolytán végleg elintéztetett, a mennyiben a vásárló szt. királyi ekkla nemcsak a vásári összeget befizette teljesen, hanem a vásári szerződést is aláírta az E. K. Tanács szövegezése szerint. A Bagoly-féle hagyomány tudomás szerint egyelőre tőkésitetik.

Erélyes jogügyészünk évnegyedes jelentései mutatják, hogy évfolytán több követelés részint biztosított, részint hol kellő biztosíték hiányzott, felhajtattott. A conferenseknél levő kamathátralékokra nézve azonban kénytelen az E. K. Tanács jelenteni, hogy a kívánt eredmény nincs elérve.

A leltár, pénztárkezelésre és számvitelre vonatkozó példányla-

pokat az E. K. Tanács elkészítve a Főtanács eleibe fogja terjeszteni elfogadás végett. Remélhető, hogy ezzel a vallásközönség vagyoni állásáról, jövedelmeiről és kiadásairól világosb kimutatást nyerünk az eddigieknél. Az első lépés már is megvan téve a költségvetés kinyomatásával.

Az E. K. Tanácshoz beadott számadások a kebli számvevőség által megvizsgáltatva lesznek beterjesztve — valamennyi a feloldoztatási javaslattal — és pedig névleg: Filep István közpénztári, Koncz- és Augustinovics alapokról készített 1879 évi számadásai, Derzsi Károly tordai középtanodai pénztárnoknak 1877 és 1878 évi, Gombos Sámuel kereszturi középtanodai pénztárnoknak 1879 évi, Jánosi Gerő általános segély és nyugdíj-alap pénztárnokának 1879 évi számadásai, és a kolozsvári főtanodai kórházat illető 3 évi számadás.

A mult évi Főtanács idejétől számítva pénztárvizsgálat négyszer történt. Hogy miő eredményyel? erről a Főtanács az illető jelentésekből külön tudomást fog szerezhetni.

A segélyalaplól részint tőkegyarapodás, részint a Dávid Ferencz alapból nyert 100 frt segélyével, az özvegyek valamivel nagyobb segélyt nyerhettek mint előző években. Jelenben egy özvegy évi segélye 151 frt és 44 kr-ra emelkedett. Alaptőke felül áll a 17 ezer forinton.

Közpénztár az építésből fenmaradva volt 10,000 frt tartozását az Elk. Augustinovics alapnak kifizette, s megfordítva ez is a közalapnak a Lőrinczi alapból kölcsönzött összeget.

Végül örömmel jelenthetjük, hogy az államsegélyt 4500 frtban 1880-ra is megkaptuk, — Bikfalvi Nagy Ferencz hagyatékából, ki Gernyeszegen halt el 1875-ben, a hagyományozott $\frac{3}{4}$ részt főtanodánk Gálfí Sándor egyh. tanácsos aa buzgalma folytán kézhez vette — s hogy ide vonatkozó jelentésünket az életben levő legnagyobb áldozó nevével zárjuk be: Kelemen Benjámint aa a mult évi Főtanácsra bejelentetett, a püspöki fizetés pótiására szánt 5000 frt alapítványából 4500 frtot már befizetett.

IV. Főpapi törvényszéki jelentés.

A főpapiszék a mult évi főtanács óta a mai napig tárgyalt 104 szám alatt — ítélet 88.

Ezen tárgyalások között legfontosabb egy törvényjavaslat, mely a régi törvények és elvek a gyakorlat által szentesített szokás lehető szem előtt tartásával a válóperek kezelésében és lejárataiban követendő eljárásnak a megváltozott polgári és egyházi viszonyokhoz alkalmazkodó szabályozását célozza. Ezen munkálat egy régóta érzett szükség pótlására van szánva addig is, míg többnyire szétszórta jegyzőkönyveinkben levő törvényeink hasonlóan codifikáltathatnak.

A házassági kötelékek érvénytelenítése és felbontása körüli eljárás tárgyában készült törvényjavaslat elkészítésénél egyházi tanácsos Pákei Miklós aña becses közremunkálásával, jelesen az eredeti szövegezéssel hasznos szolgálatot tett a Főpapi törvényszéknek.

A jelentések tudomásul vétele után

1. Az 1876 óta ürességben levő E. Főjegyzői hivatal válsztás utján betöltetett főiskolai tanár és esperes Nagy Lajos által.

2. Az E. Főtanács tudomásul vette és helyben hagyta, hogy a Csapó-Radnóti hitbéli aflai leány-egyházzá alakultak, az ez iránt felvett jegyzőkönyv szerint.

8. Vasárnapi és urvacsorai osztások alkalmával az urímanak kevesebbszer leendő elmondása — valamint a papszentelési szertartás egyszerűsítése tárgyában korábban tett indítványokra azt határozta az E. Főtanács, hogy mivel összes szertartásainkban az egyszerűség végső határáig mentünk, az eddigi gyakorlat tartassék meg.

4. Maroskői esperes Farkas György — meg S. Miklós-vár körüli Kiss Mihály fiait saját kérelmekre az esperesi hivatal alól felmentette, jegyzőkönyvileg fejezvé ki az E. Főtanács a maga méltányoló elismerését azon szép szolgálatokért, melyeket írt fiait az esperesi hivatalnak csaknem félszázadig lankadatlan buzgalommal és bölcseséggel való viseltségben tettek.

5. Berde Mózesnek 1868-ban tett 1050 frt alapítványa 2100 forintra növekedvén alább közlendő levele értelmében folyóvá tétetett, valamint a Kern József évi 12 frt, meg májusi évi 8 frt ösztöndíjak, ez utóbbi kizárólag oly ifjunak adatik, ki falusi iskola tanítóságra készül így rendelvén kolozsvári főiskolánk azon régebbi növendékei, kik 1860-ban tartották találkozásokat.

6. A tordai polgári iskolához való átlépésre kijelöltetett Májai István, tordai középiskolánk melletti rendes tanár.

7. Az 1879. évi Zsinati Főtanács intézkedéseinek megváltoztatásával Derzsi Károly véglegesen tordai középiskolánk mellett hagyatott, Boros György pedig a kolozsvári főiskola mellé a néhai Simén Domokos helyére véglegesen alkalmaztatott.

8. A zsuki alapítványból egy özvegy papné eddigi évi járuléka megneveltetett, az üresedésbe jött helyekre 3 elhalálozott belső ember özvegyei vétettek fel.

9. Az 1880. utalványozott és kiadott 4750 frt államsegély kiosztása az E. K. Tanács ajánlata szerint elintéztetett.

10. Áldozataiban lankadatlan afa Kelemen Beniamin 1879-ben tett 5000 frt alapítványát legnagyobb részben tényleg befizetvén, alább közlendő levele értelmében kamatai a püspöki fizetés gyarapítására folyóvá tétettek.

11. Mivel két körüli közgyűlés azt ajánlotta, hogy az általános nyugdíjintézet átalakításának kérdése az ügy bővebb tanulmányozása okáért a jövő E. Főtanácsra halasztassék, s mert több közgyűlés a tervezetet illetőleg módosításokat hozott ajánlatba, s különösen mert pár kör vonakodik gyámoldai pénztárát az általános nyugdíjintézetbe beolvasztani az E. Főtanács ez ügyet visszaadta az E. K. Tanácshoz, hogy a körüli közgyűlések megjegyzéseinek tekintetbe vételével az alapszabályokat szövegezze s indokolással közölje körüli közgyűléseinkkel azon felhívással, hogy azok tárgyalják s lehető észrevéte-

leiket kellő időben juttassák az E. K. Tanácshoz, ez pedig az ügyet véleményes jelentéssel terjeszse a legközelebből tartandó E. Főtanács eleibe.

12. A tanári nyugdíj alapszabályait a tanári özvegyek és árvák számára már életbe lépett segély-alappal összekapcsoltan megállította.

13. Kereszturi középiskolánk mellett a beállított segéd-tanár helyett egy rendes tanárt fedezet hiányában nem lehetvén eddig beállítani, az E. Főtanács meghatározta, hogy az 188°/₁ tanév végével a segéd-tanári állomást megszünteti s a helyett egy rendes tanári állomást szervez s akkor egy rendes tanárt választ.

14. A kántortanítóknak lehető legjobb módni képeztetése céljából az E. K. Tanács meghatározta, hogy a kolozsvári állami tanító képezdebe felvett növendékek kolozsvári főiskolánkban lakhassanak s ezek orgonálásban és vallásos éneklésre tanitassanak, a képezdét végezve elemi osztályokba magán és köztanítókul alkalmaztassanak.

15. Az 1881. évre szóló költségvetés rendén a bevétel 18969 frt 9 krajczárban, a kiadás 18966 frt 97 krajczárban állapítottatott meg. A Kereszturon az 188°/₂ tanév elején felállítandó tanári állomásnak 4 havi kiadásai, valamint Tordán egy elemi köztanítóknak fizetése póthitel utján a hátralék kamatokkal fedeztetnek.

Az Augustinovics alapot kezelő bizottmány által ez év folytában beadandó 10000 frt kamatainak ⁵/₆ része, valamint a körösbányai birtokrész jövedelme első sorban az 1879. évben elköltött 407 frt 39 kr. tőke visszafizetésére fog fordíttatni.

16. A Dávid Ferencz alap 1881. évi kamataival úgy intézkedett az E. Főtanács, hogy ¹/₆ tőkésítették, ¹/₆ fordítások irodalmi czélokra, ¹/₆ szegény belső emberek és ekkleziák segedelmezésére, ³/₆ osztassék meg az általános meg a tanári nyugdíj-alapok között. Az E. K. Tanácsot megbizta az E. Főtanács, hogy ezen alap kamatainak az 1881. éven tul miként leendő felhasználására nézve adjon véleményt a legközelebből tartandó E. Főtanácshoz.

17. Az E. K. Tanács felhatalmaztatott esetleg ingatlan javak vásárlására és ingatlanokra kölcsönadásra az ez iránt megállított szabályzat szerént.

18. A pénztári kezeléshez szükséges könyvek új mintázatai megállítottak és a pénztárnoknak azok szerénti kezelése megrendeltetett.

19. Az összes számadások a számvevőszék munkálkodása nyomán véglegesen elláttattak.

20. A tanárválasztás módozataira nézve végeztetett: A történelmi, matematikai, természettani és természetrajzi, magyar-, latin-, görög- és német-nyelvi tanszakokra csak tanári oklevéllel képesített tanárjelölt választható, előnnyel bírván

a tudori oklevéllel bíró. Minden megválasztott egy évig ideiglenes minőségben alkalmaztatik.

Akár a papnöveldehez, akár a gymnasiumhoz megválasztott tanár köteles, ha az E. Főtanács kívánja, egy évre a válásfelekezet költségén valamely külföldi egyetemre menni szakmájában leendő bővebb kiképzetetés és a középiskolai tanügygyelyi megismerkedés végett.

A londoni Manchester-New Collegeba küldendő ifjut a papnöveldei tanfolyamot végzett és papi szigorlatot tettek közül az E. K. Tanács egy évvel előre jelelje ki mindig. A kijelelt elmenetele előtt köteles a latin meg görög és angol nyelvből vizsgát tenni, a papnövelde tanári kara jelelvén meg előre a vizsga tárgyát és módozatait.

A Londonban képzett papjelöltek papnöveldeinkben alkalmazhatók tanári állomásra, sőt a gymnasiumban is a bölcselmi szakra.

21. Az eléterjesztett jelentésekből örömmel győződött meg az E. Főtanács arról, hogy kolozsvári fő- meg tordai és kereszturi középiskoláinkban a tan- és nevelésügy a lefolyt évben is megnyugtató állapotban volt.

22. A válásfelekezetünk népiskoláiról felterjesztett jelentésekből és statistikai táblázatokból sajnálattal látta az E. Főtanács, hogy az irt iskolákban, a növendékek száma a megelőző évi létszámhoz képest tetemesen csökkent; az iskolákba járók létszáma különösen oly községekben apadott jelentékenyen, hol községi vagy állami iskola állításával felekezeti iskolánk megszűnt. Ezért egyfelől egyházköri hatóságainknak rendelte meg az E. Főtanács, hogy minden módot használjanak fel arra, hogy a tanköteles növendékek iskolába járjanak; másfelől a közoktatási kormányt kérte fel erélyes intézkedésre.

Kelemen Benőnek az 1879-ik évi zsinatra beadott alapítványát szabályozó levele.

5000 frt szóval ötezer o. é. forintról, mit alulirt Kelemen Benő az első unitárius püspök és vértanu Dávid Ferencz halála három százados évforduló ünnepélyének alkalmából, az Unitár. Vallásközönség javára magam, esetleg örökösimeit illetőleg kötelező hatálylyal örök alapítványul következendőleg határoztam :

1) Irva van „Méltó a munkás a maga jutalmára.“ Ha ezen igazság világnál párhuzamba állitva tekintem más válásfelekezetek főpapjainak és az unitáriusok püspökének feladatát és jövedelmeit, fájdalommal kell látnom, hogy szeretett egyházam püspökének, ki a főpapi folytonos teendőkön kívül még theologiai tanársággal is van terhelve, a nemes feladatból és végzendő munkából tetemesen kijutott, mig ellenben díjazása ugy szólva szegényes alamizsna, ez okból:

2) Az általam fennebb említett alapítványul határozott 5000 frt az az ötezer forintnak tulajdon joga a magyar Unitárius Vallásközön-

séget illesse, annak tőke összege mindig sértetlenül tartassék fenn és nevem alatt kezeltessek; a tőke kamatai vagy annak más jövedéke fordítottassék mindig és rendszeren vallásközönségünk püspöke évi díjazásának gyarapítására, még pedig tekintet nélkül rendes fizetése vagy a más alapokból részére jutó jövedelmek összegére.

3) Alapítványom céljának és rendeltetésének ezen meghatározása folytán ezennel kötelezem magamat, esetleg örökösimeit arra: hogy az érdekelt 5000 o. é. frt összeget a jövő 1880 év januarius 1-én kezdődő 5 év alatt öt-ötszáz forint részletekben a vallásközönség pénztárába készpénzben lefizetem.

4) Fennebbi kötelezettségem biztosításául jelzálogul leköltöm a kolozsvári belszénutczában 161 és 162 helyrajzi 11 házszám alatt fekvő és a kolozsvári 164 a t. j. k. v. 1-ső rendszáma alatt foglalt házazas telkemet, s beleegyezem abba, hogy az unitáriusok Egyh. Főtanácsa illetve E. K. Tanács a jelen alapítási okirataimat 5000 frt o. é. összeg erejéig a jelzálog jog megnyerése végett nevezett házazas telkem terhére minden további kihallgatásom mellőzésével bármikor bekebeleztesse.

Kelt Szucságban, dec. hó 1-én 1879-ik évben.

N. Ernyei KELEMEN BENŐ.

Berde Mózesnek 1868-ban tett alapítványát szabályozó levele.

Méltóságos és Főtisztelendő E. Képv. Tanács!

Az 1868-ik évben az Unitárius Vallásközönség Tordán tartott zsinatja alkalmával 1000 Egy ezer Conv. rf. alapítványt tettem s azt azonnal egy magyar orsz. urbéri kárpótlási kötvényben, mely o. é. forintban = 1050, le is fizettem, oly feltétellel tettem: hogy

ha elérendette a 2000 — kétezer forintot tőkében, annak évenkénti kamatja szolgáljon czipó alapul a kolozsvári Unitárius főiskolánkban tanuló szegény, szorgalmas, jó erkölcsű ifjak számára. Egyébiránt a feltételeket nem részleteztem akkor.

Az irt alapítvány a 2000 frtot folyó évi septemb. első napjáig eléri, sőt felül is haladja, azt gondolom; tehát

elérkezettnek látom azon időt, hogy részletesen szabályozzam alapítványom élvezhetési feltételeit s felhatalmazzam a Mltgs E. Képv. Tanácsot annak bölcs belátása szerint leendő igazgatására az általam megszabott s alább látható feltételek mellett:

Alapítványom külön — idvezült atyám laborfalvi Berde Mózes és anyám Márkos Terézia — czimen kezelendő, elszámolandó és kiadandó örökre.

Az évenkénti kamatokból:

$\frac{1}{6}$ % az alaptőke nevelésére és biztosítására tőkésítendő tartalék alap gyaúánt — mig eléri a 2000 — kétezer forint alaptőke ötven százalékot, azontul ennek kamatai is újabb alapítványokat képezendének;

$\frac{2}{6}$ % a kolozsvári Unitárius főiskolánkban tanuló szorgalmas, jó erkölcsű, szegény ifjaknak, — más $\frac{2}{6}$ % szintén ezen oskolánkban tanuú — Berde nevet viselő Berde fu — vagy fiuknak évenként

kiadandó, de ha Berde fiuk nem lennének, az őket illető $\frac{2}{5}$ % is a többi tanulók alapítványához kapcsolandó s azoknak kiadandó.

Csak czipó — illetőleg kenyér alakjában kiadható az alapítvány — csak unitárius tanulónak.

Egy egy alapítvány husz frtnál o. é. több nem lehet. Ennyi 10 havi időre elegendő egy személyre kenyérnek tapasztalás szerént.

Az isteni gondviselés és vallásközönségünk igazgató Tanácsa örködjék szokásos buzgóságával csekély, de készséggel tett alapítványom felett.

Kolozsvárott, 1880. február 29-én

alázatos szolgája
BERDE MÓZSA.